

FERENCZY KÁROLY (1862-1917)

Birkózók, 1912 | *Wrestlers, 1912*

Olaj, vászon | Oil on canvas, 63x47 cm
Jelezve jobbra fent | Signed above right: Ferenczy Károly

Kezdő ár | Starting price: 4 000 000 Ft / 12 121 EUR
Becsérték: 6 000 000 – 8 000 000 Ft
Estimated value: 18 182 – 24 242 EUR

FERENCZY K.

OEUVRE-KATALÓGUS SZÁM | OEUVRE-CATALOGUE NUMBER:

- 342. In.: Genthon István: Ferenczy Károly. Corvina Kiadó, Budapest, 1979.
- 363. In.: Ferenczy Károly (1862-1917) gyűjteményes kiállítása. Magyar Nemzeti Galéria, Budapest, 2011.

AUKCIONÁLVA | AUCTIONED:

- BÁV 22. árverés, 63. tétel

AUKCIONÁLVA ÉS REPRODUKÁLVA | AUCTIONED AND REPRODUCED:

- Postatakarékbank XLI árverés, 164. tétel

PROVENIENCIA | PROVENANCE:

- Dr Smidek Tibor tulajdona 1929-1934
- Dr Szilágyi Sándor gyűjteménye 1940-1963
- korábban Dévényi Iván gyűjteményében

KIÁLLÍTVÁ | EXHIBITED:

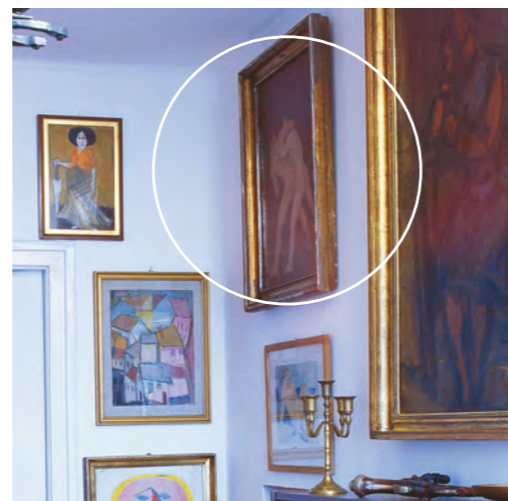
- Ferenczy Károly képeinek kiállítása. Almásy-Teleki Éva Művészeti Intézete, Budapest, 1940. október – november, katalógus: 128.
- Dévényi Iván gyűjteménye. Múzeumi Képtár, Győr, 1977., katalógus: szám nélkül
- A 20. századi magyar művészet Dévényi Iván gyűjteményéből. Kassák Emlékmúzeum és Archivum, Budapest, 1993. október 9. – december 5., katalógus: 48.

KIÁLLÍTVÁ ÉS REPRODUKÁLVA | EXHIBITED AND REPRODUCED:

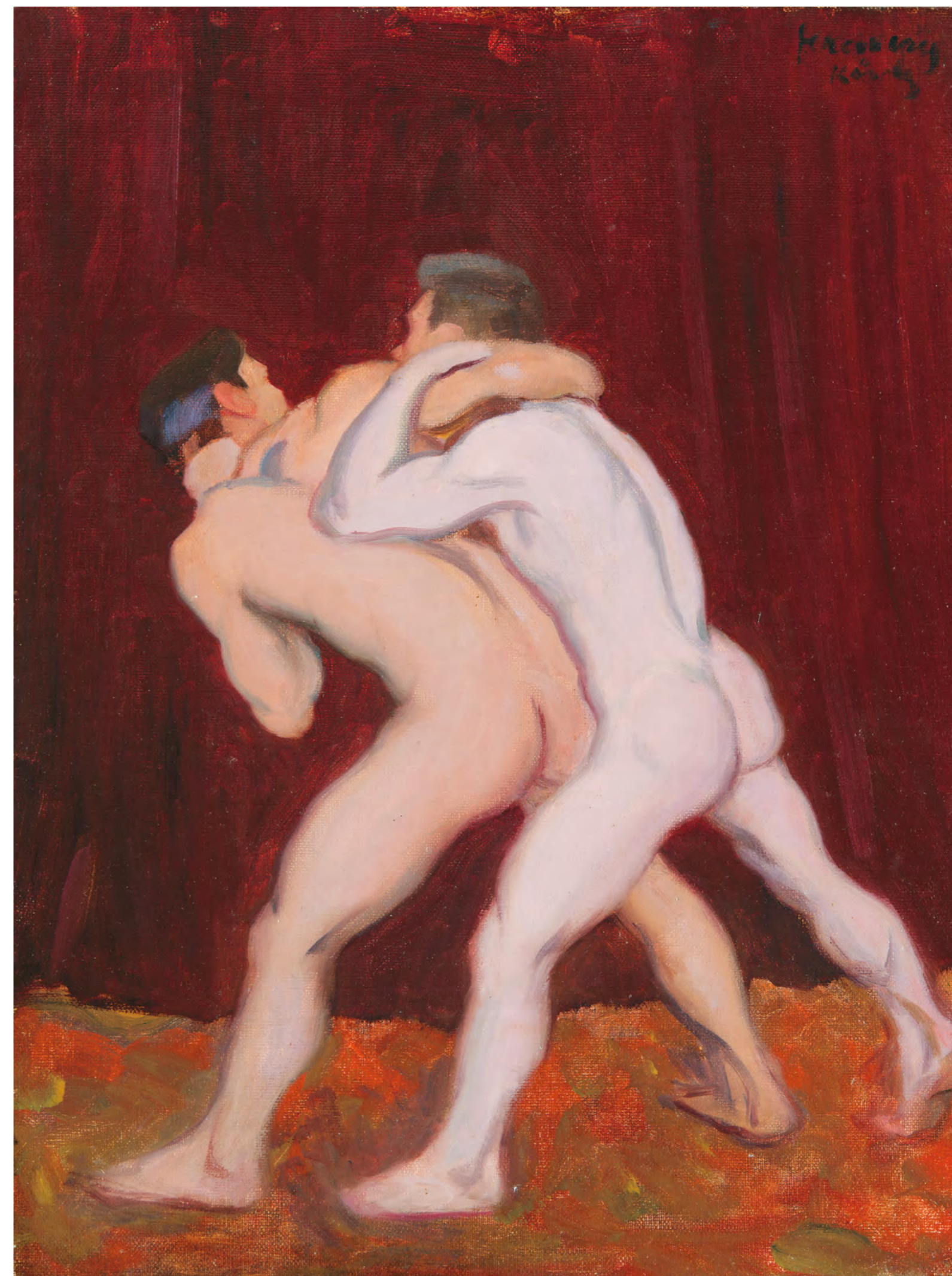
- Az esztergomi Dévényi Gyűjtemény kiállítása. Balassa Bálint Múzeum, Esztergom, 1983., katalógus: 114.
- A Dévényi gyűjtemény. Mű-Terem Galéria, Budapest, 2006. szeptember 13. – október 7., 16.
- Ferenczy Károly (1862-1917) gyűjteményes kiállítása. Magyar Nemzeti Galéria, Budapest, 2011. november 30. - 2012. május 27., katalógus: 363.

REPRODUKÁLVA | REPRODUCED:

- Genthon István: Ferenczy Károly. Corvina Kiadó, Budapest, 1979., 142. kép

A festmény Dévényi Iván lakásában

1. Dr. Hermann Heidnek tulajdonítva:
Modellfotók (F 187 és 196), 1880-as évek
Magyar Képzőművészeti Egyetem, Könyvtár, Budapest

2. Gustave Courbet: A birkózók, 1853
Szépművészeti Múzeum, Budapest

5. Eadweard Muybridge: Mozgástanulmányok
(Fotószekvenciák), 1887

3. Thomas Eakins: Birkózók, 1899
Los Angeles County Museum of Art, Los Angeles

4. Thomas Eakinsnek tulajdonítva:
Fotográfia a birkózók modelljeiről, 1899

Életének utolsó, intenzíven festéssel töltött éveiben Ferenczy Károly művészetében a korábbi *plein air* tematika helyét a testábrázolás programja váltotta fel.¹ Művészetének ezen korszakát Ferenczy esztétizmusa és autonóm, *l'art pour l'art* művészetfelfogása határozta meg.² Az 1903-ban, a Nemzeti Szalonban megrendezett egyéni kiállításának bevezetőjében megfogalmazott impresszionizmus-definíciójának („*koloristikus naturalismus synthetikus alapon*”) két, egymást kiegészítő eleme közül a hangsúly ekkor a szintetizáló törekvésre került.³ Édouard Manet 1880-as évekbeli munkáihoz hasonlóan Ferenczy hatalmas műgonddal kivitelezett aktjain és portréin egyfajta múzeumi monumentalitás érvényesült, amelynek forrásvidéke mindkettjük esetében a klasszikus művészettörténeti kánon horizontján keresendő.⁴ Új stílusának hozadékaként Ferenczy a kompozíciók kidolgozására sokkal több időt fordított. A kísérletezés és a javításokat nem is a végleges vásznon végezte el, hanem előtanulmányokat, próbavásznakat készített.⁵ Ennek eredményeképp az egyes beállítások több, egymással szinte azonos változatban léteznek: ezek közé tartozik a *Birkózók* is, amelynek két változata ma a szentendrei Ferenczy Múzeum gyűjteményében található.

A birkózó férripár Ferenczy visszatérő motívuma volt, 1912 előtt is több változatot festett. Első, birkózókat ábrázoló műve 1907-ben készült, és a most elemzett festmény interpretációjában is segítséget nyújthat. A háromalakos festmény a MIÉNK 1908-as kiállításán *Artisták* címmel szerepelt: a cím így a profi sport irányából a cirkuszi, tehát teátrális látványosság felé mozdítja el a kép tematikáját.⁶ Ezt az értelmezést támasztja alá a második, 1910-es birkózók-kompozíció is, amelynek formái párdarabja Ferenczy egyetlen bohócot megörökítő festménye.⁷ 1912 körül pedig, állandó modelljei

JEGYZETEK:

- 1 Ferenczy kései korszakáról részletesen lásd: Boros Judit: Kép és Erősz. Ferenczy Károly utolsó festői korszaka, in: Ferenczy Károly gyűjteményes kiállítása, szerk. Boros Judit – Pleszniv Edit, kiállítási katalógus, Budapest, Magyar Nemzeti Galéria, 2011. 49–66.
- 2 Ferenczy esztétizmusáról és modernizmusáról lásd: Boros Judit: Szempontok Ferenczy Károly modernizmusához, in: A Magyar Nemzeti Galéria Évkönyve 1997–2001. Művészettörténeti tanulmányok Sinkó Katalin köszöntésére, szerk. Király Erzsébet – Jávor Anna, Budapest, Magyar Nemzeti Galéria, 2002. 253–257.
- 3 A szöszszétel jelentéséről lásd: Gosztonyi Ferenc, Perifrázis. „Koloristikus naturalismus synthetikus alapon”, in: Ferenczy Károly gyűjteményes kiállítása, i. m., 102–108.
- 4 Ferenczy ezen képeit kifejezetten az elismerés reményében készítette. Vörös hátteres női aktja (Oeuvre-katalógus szám: F 367) 1914-ben a Műcsarnok tavaszi tárlatán a Vaszarj-díjat, Pietája (Oeuvre-katalógus szám: F 375–377) pedig az OMKT 1915-ös kiállításán a Társulat 4000 koronás nagydíját kapta meg.
- 5 Módszerét Ferenczy Valérnak írt levelében mutatta be: „*a veleje a dolognak az, hogy a jó dolgot nem lehet gyorsan csinálni. [...] A folt, a vonal, a valór és a szín nem sültet ki egy félóra alatt, mint egy fotográfusnál. [...] Én meg vagyok győződve, hogy egy mozdulat szépségének kiformalására sok idő kell, sok véletlen átmeneti átalakulás mit nem a végleges vásznon kell kipróbálni, jobb egy próbavászon a végleges előtt*”. Idézi: Petrovics Elek: *Ferenczy Károly*, Budapest, 1943. XXXII.
- 6 Oeuvre-katalógus szám: F 230.
- 7 Oeuvre-katalógus szám: F 280 és 281.
- 8 Oeuvre-katalógus szám: F 360 és 373.

mellett két esetben is artista-párokat örökített meg egész alakos portrén.⁸ A *Birkózók* 1912-es változatai két, egymást kiegészítő pozícióban mutatják be az egymással küzdő férfiakat. A kék háttér előtt nyitott, míg a vörös háttér előtt egy zárt pozícióban érintkeznek egymással a testek. Ferenczy fókusza mindkét esetben az anatómiai analízis: a feszült izmok dinamikájának minél pontosabb leképezése. A minuciózusan megfestett, Velázquez-i ihletésű fekvő női aktokkal szemben a birkózó férfiakat ábrázoló vásznonak érezhető *non finito* esztétika még inkább erősíti a szintetizáló igény és a pillanatszerűség keltette feszültséget.

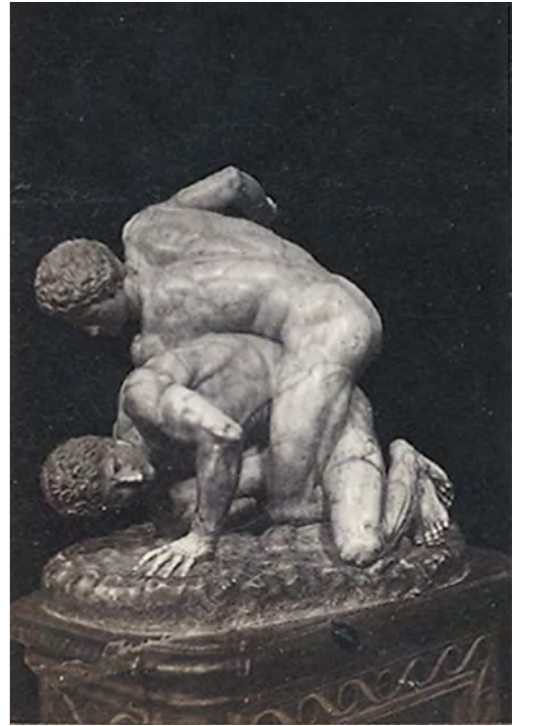
Ferenczy „*a műtermi szcenírozással a férfiak jellegzetesen nyilvános műfaját visszarántja egy jobbára a női aktábrázolás számára fenntartott intim térbe, modelljeiről lehámozva a nyugati konvenciók diktálta politikai, vallásos és morális jelentéseket*”.⁹ Művészi gyakorlata éppúgy összefüggésbe állítható oktatói gyakorlatával, mint a 19. század második felének jelentős művészi átalakulásával, középpontban a realizmustól az impresszionizmusig ívelő folyamattal, melynek első jelentős állomása Gustave Courbet 1853-as *Birkózók* című festménye – amely, bár Hatvany Lajos gyűjteményéből a Szépművészeti Múzeumba került, nem azonosítható Ferenczy festményének előképeként. Sokkal fontosabb analógiák fedezhetők fel ugyanakkor a Képzőművészeti Főiskola gyűjteményében található, oktatási célokat szolgáló aktfotográfiák között. Ahogyan arra Boros Judit felhívta a figyelmet, Ferenczy feltehetően ezek alapján állította be modelljeit, akikről a *Birkózók* kompozícióját festette.¹⁰ A fotográfiák az 1880-as években készültek a Mintarajztanodában, és így Székely Bertalan oktatási módszereit és modellbeállításait tükrözik.¹¹ A sokszáz fotót tartalmazó sorozatban több olyan, birkózó férfiakat ábrázoló felvétel is van, amelyek hasonlósága Ferenczy kompozícióihoz tagadhatatlan. A feltehetően Hermann Heid által készített fotográfiák mellett Eadweard J. Muybridge fotószekvenciáinak birkózó és boxoló férfiak mozgásfázisait megörökítő sorozata gyakorolt jelentős hatást a képzőművészetre az 1880-as években. A fotográfiai előképhasználat jól dokumentált példája ebben a műfajban Thomas Eakins birkózókat ábrázoló 1899-es festménye, melyhez a modellekről feltehetően ő maga készítette el a fennmaradt felvételt.¹²

Ferenczy 1906-tól a Mintarajztanoda (a későbbi Képzőművészeti Főiskola) tanára volt, az epreskerti festő-hallgatóknak szinte minden nap több órán át oktatott élő modell utáni aktfestést. Így nem meglepő, hogy saját kompozícióinak inspirációs forrása éppen oktatói tevékenységében keresendő, hiszen „*a mesterségbeli formai tökély keresése bizonyára összefüggött a tanári példaadás kötelezettségével is*”.¹³ 1911 és 1916 között hét életnagyságú női aktképet festett, ugyanakkor tematikusan ehhez a csoporthoz tartoznak az 1912 körül készített férfi birkózókat és artistákat ábrázoló festmények is.

Boros Judit azt is meggyőzően bizonyította, hogy Ferenczy művészetében egy elfojtott homoerotikus beállítottság nyomai fedezhetők fel,¹⁴ mely szorosan kapcsolódott az angol esztétizmushoz, a winckelmanni alapokon nyugvó antik-tiszteletet felélesztő oxoniánus *Uranians kórhöz* (Walter Pater, John Addington Symonds). Ferenczy férfiakjainak ősforrásaként ebben az értelemben a klasszikus szépségideál megtestesítő antik szoborcsoport, az úgynevezett *Uffizi birkózók* nevezhető meg, természetesen annak összes kortárs hozadékával. Ferenczy „*képeiben tette megélhetővé*” titkolt érdeklődését, amelynek nyomai megtalálhatók levelezésében és érdeklődési körében egyaránt.¹⁵ Kedvelt olvasmányai közé tartozott egy amerikai bulvárlap, a *National Police Gazette* – saját megfogalmazásában a „*leganrégebbi újság*”¹⁶ –, amely „*tele volt fényképekkel félvilági táncosnőről, csepürágókról, öklölvívókról, díjbirkózókról*”.¹⁷ A komplex művészeti és filozófiai háttér előtt, valamint a személyes motiváció fényében a birkózók alakjai Ferenczy festményén az „*érzékiséget tematizálják*” azzal, hogy a festő a modelleket a vágy tárgyaként jeleníti meg.¹⁸

SZEREDI MERSE PÁL

- 9 Aknai Katalin: Birkózók II., in: Ferenczy Károly gyűjteményes kiállítása, i. m., 282–283.
- 10 Boros Judit: Kép és Erősz, i. m., 53–55.
- 11 A fotográfiák azonosításáról lásd: Bicskei Éva: A helyi mint nemzetközi. Az alakrajz oktatásának és a (női akt)modellek állításának gyakorlata a Mintarajztanodában, in: A modell. Női akt a 19. századi magyar művészetben, szerk. Imre Györgyi, kiállítási katalógus, Magyar Nemzeti Galéria, Budapest, 2004. 141–158, kül. 150–151.
- 12 Bővebben lásd: Boros Judit: Kép és Erősz, i. m., 54.
- 13 Kissné Budai Rita: „*Folyton az élet szépségére tanított*” Ferenczy Károly mint tanár, in: Ferenczy Károly gyűjteményes kiállítása, i. m., 131–139.
- 14 Boros Judit: Kép és Erősz, i. m., 49–66.
- 15 Uo., 60–61.
- 16 Ferenczy Károly levele Ferenczy Bénihez (1913. január 25.), in: Ölel Carolus. Ferenczy Károly levelezése, szerk. Boros Judit – Kissné Budai Rita, Magyar Nemzeti Galéria, Budapest, 2011. 222.
- 17 Ferenczy Valér, Ferenczy Károly, Budapest, 1934. 91.
- 18 Boros Judit: Kép és Erősz, i. m., 61.

6. Az úgynevezett Uffizi birkózók.
I. e. 3. századi görög szobor római másolata,
Uffizi, Firenze
(Giorgio Sommer fotográfiája, 1880-as évek)

7. The National Police Gazette (New York),
1912. április 13.